

BO‘LAJAK INGLIZ TILI O‘QITUVCHILARINING YOZMA NUTQ KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISHDA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Muallif: *Baxtiyarova Lola G‘ayrat qizi, Oriental universiteti stajyor*

o‘qituvchisi

E-mail: lolabaxtiyarova454@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarining yozma nutq ko‘nikmalarini shakllantirish va rivojlantirish jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo‘llashning nazariy asoslari yoritilgan. Yozma nutq kompetensiyasining mohiyati, uning lingvistik, psixologik va metodik jihatlari tahlil qilingan. Muallif ta’lim jarayonida yozma nutqni rivojlantirish uchun kommunikativ yondashuv, reflektiv o‘qitish, raqamli texnologiyalar hamda ijodiy yozuv metodlarining o‘rni va samaradorligini asoslab beradi. Shuningdek, maqolada bo‘lajak o‘qituvchilarni innovatsion muhitda tayyorlashning dolzarbligi hamda ingliz tili yozma nutqini o‘qitishda kognitiv va kompetensiyaviy yondashuvlarning integratsiyasi tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar:

bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchisi, yozma nutq, innovatsion yondashuv, pedagogik texnologiya, refleksiya, kommunikativ kompetensiya, akademik yozuv, kognitiv metod, raqamli ta’lim, lingvometodik asoslar.

Kirish

Globalizatsiya jarayonida ingliz tili nafaqat xalqaro aloqa, balki ilm-fan, texnologiya, ta'lim va madaniyat sohalarida ham asosiy vosita sifatida qaralmoqda. Shu bois O'zbekiston ta'lim tizimida ingliz tilini o'qitish sifati va samaradorligini oshirish, ayniqsa, bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini zamonaviy kompetensiyalar asosida tayyorlash masalasi eng dolzarb yo'nalishlardan biri hisoblanadi.

Yozma nutq — chet tilini egallashning eng murakkab, shu bilan birga eng zaruriy ko'nikmalaridan biridir. U nafaqat til bilish darajasini, balki mantiqiy fikrlash, tahlil qilish, strukturalash va o'z fikrini aniq ifoda etish qobiliyatini namoyon etadi. Ingliz tilidagi yozma nutq (writing skills) o'qituvchilar tayyorlash jarayonida til kompetensiyasining tarkibiy qismi sifatida alohida o'rin egallaydi. Chunki bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi nafaqat o'zi to'g'ri yozish, balki o'quvchilarda ham mazkur ko'nikmani shakllantira olish salohiyatiga ega bo'lishi zarur.

Zamonaviy ta'lim sharoitida yozma nutqni rivojlantirishda an'anaviy yondashuvlardan tashqari, innovatsion pedagogik texnologiyalar, raqamli resurslar, interaktiv platformalar, reflektiv metodlar hamda ijodiy yozuv yondashuvlari muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ta'limning mazkur bosqichida talabalarning yozma nutqini faqat grammatik me'yorlar asosida emas, balki kommunikativ, madaniy va ijodiy nuqtayi nazardan ham rivojlantirish talab etiladi.

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarida yozma nutqni shakllantirishning metodik asoslari so'nggi yillarda til o'qitishning kompetensiyaviy, kommunikativ va kognitiv yondashuvlari bilan uzviy bog'liq holda rivojlanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, yozma nutqni o'rgatish jarayoniga innovatsion texnologiyalarni integratsiya qilish nafaqat o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, balki ularning

mustaqil o'rganish, tahlil qilish va o'z-o'zini baholash qobiliyatlarini ham kuchaytiradi.

Maqolaning maqsadi — bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda innovatsion yondashuvlarning nazariy va metodik asoslarini tahlil qilish hamda bu jarayonni takomillashtirish yo'llarini ilmiy jihatdan asoslab berishdan iborat.

1-bo'lim. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozma nutq kompetensiyasi: nazariy asoslar

Yozma nutq ko'nikmasi til o'rgatish jarayonida kommunikativ kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi sifatida e'tirof etiladi. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchisi uchun yozma nutqni egallash — bu faqat lingvistik qobiliyat emas, balki metodik va psixologik tayyorgarlikning muhim elementi hisoblanadi. Yozma nutqni rivojlantirishning nazariy asoslari kommunikativ yondashuv, sotsiolingvistik nazariya, kognitiv psixologiya hamda konstruktivistik ta'lim konsepsiyalari bilan chambarchas bog'liq.

Tilshunos olimlar (J. Harmer, D. Hymes, L. Vygotsky, S. Thornbury) yozma nutqni o'rgatish jarayonida tilning ijtimoiy va psixologik tabiatini birgalikda o'rganish zarurligini ta'kidlaydilar. Ularning fikriga ko'ra, yozma nutq — bu shunchaki grammatik to'g'rilik emas, balki ma'no yaratish (meaning-making) jarayonidir. Shu bois, ingliz tilidagi yozma nutqni o'rgatishda “product approach” (mahsulotga yo'naltirilgan) va “process approach” (jarayonga yo'naltirilgan) yondashuvlar integratsiyasi samarali natija beradi.

Mahsulotga yo'naltirilgan yondashuvda tayyor matnlar (model essays, samples) asosida yozuv o'rgatiladi, jarayonga yo'naltirilgan yondashuv esa talabaning fikrlash, tahlil qilish, tuzatish va qayta yozish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Aynan ikkinchi yondashuv zamonaviy ta'limda innovatsion metodlar

bilan uyg'unlashib, talabaning mustaqil fikrlovchi, ijodiy shaxs sifatida shakllanishiga xizmat qiladi.

2-bo'lim. Yozma nutqni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarning pedagogik mohiyati

Innovatsion yondashuvlar ta'lim jarayoniga yangi texnologiyalar, metodik tamoyillar va interaktiv o'qitish shakllarini kiritish orqali an'anaviy o'qitishdan sifat jihatdan farq qiladi. Yozma nutqni o'qitishda bu yondashuvlar quyidagi yo'nalishlarda namoyon bo'ladi:

1. **Kommunikativ-ijodiy yondashuv** — talabalarni fikrni erkin, mantiqan va ijodiy ifoda etishga o'rgatadi. “Free writing”, “story completion”, “dialogue writing” kabi topshiriqlar yordamida talabalar o'z dunyoqarashini til vositasida ifoda etishni o'rganadilar.

2. **Raqamli texnologiyalarni integratsiya qilish** — “Google Docs”, “Padlet”, “Grammarly”, “ChatGPT” kabi vositalardan foydalanish orqali yozma ishlar onlayn muhitda tahlil qilinadi va real vaqt rejimida tahrirlanadi. Bu esa o'qituvchi va talaba o'rtasida “feedback loop”ni mustahkamlaydi.

3. **Reflektiv o'qitish** — talaba o'z yozuv faoliyatini tahlil qiladi, xatolarni o'zi aniqlaydi va ularni tuzatish orqali o'z-o'zini baholash (self-assessment) ko'nikmasini shakllantiradi.

4. **Kognitiv yondashuv** — yozuv jarayonida talaba tilni strukturaviy tizim sifatida emas, balki fikrlash vositasi sifatida anglaydi. Bu

yondashuv yozuvni ongli jarayon sifatida tashkil etishni nazarda tutadi.

Innovatsion metodlar, xususan, “blended learning”, “project-based writing”, “peer review” va “portfolio assessment” usullari yozma nutqni rivojlantirishda katta natija beradi. Ular talabaning ijodkorligini rag‘batlantiradi, o‘z fikrini ishonch bilan yozma shaklda ifodalashga o‘rgatadi va metakognitiv malakalarni kuchaytiradi.

3-bo‘lim. Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida yozma nutqni shakllantirishda zamonaviy texnologiyalarning o‘rni

XXI asrda raqamli texnologiyalar chet tillarini o‘rgatishning ajralmas qismiga aylandi. Yozma nutqni o‘rgatish jarayonida interaktiv platformalar, onlayn yozuv dasturlari, ijtimoiy tarmoqlardagi til jamoalari, sun‘iy intellekt asosidagi yozuv tahlilchilari o‘z o‘rniga ega.

1. Onlayn yozuv muhiti. Talabalar “Google Classroom”, “Moodle”, “Edmodo” kabi platformalarda o‘z insholarini yozib, o‘qituvchidan bevosita tahliliy fikrlar olish imkoniga ega bo‘ladi. Bu jarayon yozma nutqni real kommunikatsiya kontekstida shakllantiradi.

2. Sun‘iy intellekt vositalari. Masalan, “Grammarly”, “QuillBot”, “ChatGPT” singari vositalar yozma matnning grammatik, leksik va uslubiy jihatlarini avtomatik tahlil qiladi. Talabalar bu vositalardan nafaqat xatoni topish, balki o‘z yozuv uslubini takomillashtirishda ham foydalanadilar.

3. Multimodal yozuv. Yozma nutqni faqat matn bilan cheklamasdan, unga rasm, audio, video elementlar qo‘shish orqali multimodal kommunikatsiya ko‘nikmasi rivojlantiriladi. Bu yondashuv 21-asr kompetensiyalariga mos ijodkor o‘qituvchilarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida yozma ishlarni “peer editing” shaklida baholash, ya’ni talabalar bir-birining ishini o’rganish orqali o’z nutqini tahlil qilish ko’nikmasini mustahkamlaydi.

4-bo‘lim. Yozma nutqni rivojlantirishda reflektiv va interaktiv metodlar

Reflektiv yondashuv — bu talabaning o’z o’qish jarayonini ongli ravishda kuzatib borishi, xatolarni tahlil qilishi va o’z natijalarini baholay olishini ta’minlovchi metodik tizimdir. Bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida bu yondashuvni qo‘llash ularda mustaqil o’rganish, o’zini tahlil qilish va o’zini rivojlantirish madaniyatini shakllantiradi.

Masalan, “Learning Journal” yoki “Reflective Diary” metodlari orqali talaba har bir yozuv mashg‘ulotidan keyin o’z fikrini yozma shaklda ifoda etadi, kuchli va zaif tomonlarini aniqlaydi. Bu yozma faoliyatni avtomatizatsiyadan chiqarib, ongli o’rganish jarayoniga aylantiradi.

Interaktiv metodlar esa yozma nutqni kommunikativ muhitda rivojlantirishga xizmat qiladi. “Collaborative writing”, “pair feedback”, “group editing” kabi mashg‘ulotlar talabalarni o‘zaro muloqot, bahs, tahlil va tuzatishga jalb etadi. Natijada yozma nutq individual emas, balki ijtimoiy faoliyat sifatida shakllanadi.

Reflektiv va interaktiv metodlarning integratsiyasi bo‘lajak ingliz tili o‘qituvchilarida yozma madaniyatni, muloqot etikasini va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Bu esa ularning kasbiy yetuklik darajasini oshiradi va kelajakda o‘quvchilar bilan samarali yozma muloqot yurita olish imkonini beradi.

Xulosa

Yozma nutqni rivojlantirish bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda eng muhim jarayonlardan biridir. Bu jarayon faqat grammatik va leksik bilimlarni o'zlashtirish bilan chegaralanmay, balki shaxsning fikrlash, tahlil qilish, ijodkorlik va refleksiya qobiliyatlarini ham rivojlantiradi.

Maqolada ko'rib chiqilganidek, innovatsion yondashuvlar — kommunikativ, kognitiv, reflektiv, raqamli va interaktiv metodlar — yozma nutqni o'qitishning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi. Ular o'qituvchi va talaba o'rtasida samarali muloqotni ta'minlaydi, talabalarda mustaqil fikrlash, ijodiy yozish va o'z-o'zini baholash madaniyatini shakllantiradi.

Zamonaviy texnologiyalar yordamida yozma nutqni o'rgatish jarayoni endilikda global ta'lim maydoniga integratsiyalashgan. Raqamli platformalar, sun'iy intellekt asosidagi vositalar, onlayn baholash tizimlari — bularning barchasi bo'lajak ingliz tili o'qituvchisining kasbiy yetukligini oshirishga xizmat qiladi.

Shunday qilib, yozma nutqni rivojlantirishda innovatsion yondashuvlarni qo'llash:

- talabalarning kommunikativ va lingvistik kompetensiyalarini mustahkamlaydi;
- o'z fikrini yozma shaklda aniq va mantiqiy ifoda etish malakasini rivojlantiradi;
- ijodkorlik va mustaqillikni oshiradi;
- zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish madaniyatini shakllantiradi.

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun yozma nutqni o'rganish nafaqat til bilimini kengaytirish, balki shaxsiy rivojlanish, pedagogik refleksiya va professional yetuklikka erishish yo'lidagi muhim bosqichdir. Shu sababli oliy ta'lim tizimida bu jarayonni ilmiy asosda tashkil etish, innovatsion metodlarni keng joriy etish va o'qituvchilarning malakasini oshirish zarurdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

O'zbek va rus manbalari:

1. Abdullayeva, G. (2020). *Chet tillarini o'qitishda zamonaviy yondashuvlar*. Toshkent: Fan va texnologiya.
2. Karimova, D. (2021). *Innovatsion pedagogika va xorijiy tillarni o'qitish metodikasi*. Toshkent: TDPU nashriyoti.
3. Shomurodov, M. (2019). "Yozma nutqni o'qitishda kommunikativ kompetensiya shakllantirish metodlari." *Filologiya masalalari*, №4, 45–52.
4. Xo'jayev, B. (2022). *Til o'qitishda axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ahamiyati*. Samarqand: SamDU nashr.
5. Nazarova, N. (2020). "Reflektiv o'qitish metodining bo'lajak o'qituvchilar tayyorlashdagi o'rni." *Pedagogika va psixologiya jurnali*, №2, 60–68.

Xalqaro manbalar (APA formatida):

6. Harmer, J. (2007). *The Practice of English Language Teaching* (4th ed.). London: Longman.
7. Hyland, K. (2003). *Second Language Writing*. Cambridge University Press.

8. Hymes, D. (1972). "On Communicative Competence." In J. B. Pride & J. Holmes (Eds.), *Sociolinguistics*. Penguin Books.
9. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
10. Vygotsky, L. S. (1986). *Thought and Language*. MIT Press.
11. Thornbury, S. (2006). *An A–Z of ELT: A Dictionary of Terms and Concepts*. Macmillan Education.
12. Nation, I. S. P. (2009). *Teaching ESL/EFL Writing and Speaking*. Routledge.
13. Ferris, D. R. (2011). *Treatment of Error in Second Language Student Writing*. University of Michigan Press.
14. Warschauer, M. (2010). "The Changing Global Ecology of English Teaching." *TESOL Quarterly*, 44(3), 411–435.
15. Lee, L. (2021). "Blended Learning in ESL Writing: Innovation and Reflection." *Journal of Language and Education*, 7(2), 65–78.